

ŞİDDETSİZLİK EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

bize ulaşın (mailto:info@sarm-nvrc.org)

Search

(/)

anasayfa (/) hakkımızda (/hakk305m305zda.html) kavramlar (/kavramlar.html) kaynaklar (/kaynaklar.html)
araçlar (/araccedillar.html) etkinlikler (/etk304nl304kler.html) destek olun (/destek-olun.html) iletişim (/304let304350304m.html)
e-bülten (/e-buumlten.html)

“Halk Savaşı”ndan “Halkın Gücü”ne? [1]

Kurt Schock

ABD Başkanı Jimmy Carter, İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi'nin yılbaşı partisinde Şahın sağlığı için kadeh kaldırdıktan tam bir hafta sonra yani 7 Ocak 1978 günü, ulusal gazetelerden İttılaat, Ayetullah Ruhullah Humeyni'yi yabancı bir güçle işbirliği içinde olmakla suçlayan bir makale yayınladı. [2]

Uzun süredir Şaha muhalif olan Humeyni, Şahın batılılaşma politikasını eleştirdiği için 1964 yılından beri, çoğunlukla Irak'ta olmak üzere, sürgünde yaşıyordu. Yurtdışından Şahı eleştirmeye devam edince hükümet sesi fazla yüksek çıkan bu muhalifi gözden düşürmek için harekete geçti. İttılaat'ın Humeyni'ye yönelik saldırısı karşısında Şahın ABD ile güçlü bağları İran yurttaşlarının gözünden kaçmadı. Söylemdeki tutarsızlık ertesi gün, 8 Ocak 1978'de Şah karşıtı gösterileri tetikledi. Humeyni'nin memleketi olan Kum kentinde gerçekleşen gösterilerde güvenlik güçlerinin şiddetle yanıt vermesi üzerine yüzlerce insan öldü veya yaralandı. Ölenlerin kırkını çıkırtığında protesto cenazeleri düzenlendi. Devlet, Humeyni'ye verilen desteğin de ifade olanağı bulduğu bu kamusal matem törenlerine şiddetle yanıt vermeye devam ettikçe kırk günlük protesto döngüleri iç içe geçmeye başladı ve direniş ivme kazandı. Rejim karşıtı gösteriler Tahran, Tebriz, Kazerun, Meşhed ve İsfahan'a sıçradı. Temmuz ayına gelindiğinde İran'ın on üç kentinde insanlar güvenlik güçlerince öldürülmüş ve yaralanmıştı.

Protesto cenazelerinin döngüsel seyri dışında kalan bir olay ise 20 Ağustos 1978 günü Abadan kentindeki bir sinemada çıkan şüpheli bir yangın sonucu 410 insanın ölmesiydi. Genel kanı yangının hükümet ajanlarınca çıkarıldığı yönündeydi. Eylül ayında Tahran ve başka kentlerde artık düzenli olarak protesto yürüyüşleri ve gösteriler gerçekleşiyordu. Daha sonra “Kara Cuma” olarak anılacak 7 Eylül 1978'de yaklaşık elli bin kişi, belli ki Tahran'ın yanı sıra on bir kentte yeni ilan edilen olağanüstü halin farkında olmaksızın Tahran'ın Jale Meydanı'nda toplandı. Şahın güçleri silahlı göstericileri dağıtmak için biber gazı kullandı. Müdahalenin tetiklediği karmaşa sırasında askeri güçlerin ateş açmasıyla yüzlerce insan hayatını kaybetti. Protestocular ve askerler arasındaki çatışma Tahran'ın her yerine sıçradı ve günün sonunda çoğunlukla silahlı siviller olmak üzere yüzlerce insan öldürülmüştü.

Gösteri ve baskı döngüsü yinelendikçe kitlesel seferberlik hali özellikle Şahı hedef aldı. 1978 yılında Irak'ı terk etmek zorunda kalan ve artık Fransa'da yaşayan Humeyni direniş çağrısında bulundu ve şiddetsiz sivil itaatsizliği vazetti. Humeyni'nin boykot, grev ve işbirliğini ret konularında dinleyicilerine rehberlik eden ses kasetleri bütün İran'da elden ele dolaşyordu. 7 Ekim 1978'de kamu çalışanları greve gitti. Kısa süre sonra iki büyük gazete, sansürü protesto eden kendi çalışanları tarafından kapatıldı. Meşhed'de genel grev ilan edildi ve Ekim ayının sonlarına doğru Şah karşıtı gösteriler artık bütün İran'a yayılmıştı. 31 Ekim günü petrol işçileri greve gitti ve böylece rejim günlük bazda on milyonlarca doları bulan bir gelir kaynağından oldu. Hükümet 5 Kasım'da yurt çapında olağanüstü hal ilan etti. Yurttaşlar buna, ertesi gün tüm ülkeyi kapsayan bir günlük bir genel grevle yanıt verdiler. Petrol işçileri 4 Aralık günü grevlerini sürdürme kararı aldı. Humeyni, devletin katlettiği göstericiler için bir günlük yas tutma ve petrol işçilerine destek amaçlı bir genel grev ilan etme çağrısında bulundu. 28 Aralık günü petrol sanayii artık tümüyle durmuştu. Ertesi gün, 29 Aralık'ta, genel grev daha da yayıldı ve merkez bankası da kapandı. Kitlesel sivil itaatsizlik Şah rejiminin can damarlarını kurutmuştu.

Şapur Bahtiyar 30 Aralık 1978 günü Şah tarafından sivil bir hükümet kurmakla görevlendirildi. Humeyni, Bahtiyar hükümetini tanımadı ve Devrimci Konsey adıyla paralel bir hükümet kurulmasını talep etti. Şah, Bahtiyar karşıtı gösteriler sürerken, 16 Ocak 1979'da İran'ı terk edip Mısır'a yerleşti. Humeyni 1 Şubat 1979 günü beş milyon destekçiden oluşan bir kitlenin çokkulu tezahüratı eşliğinde sürgün yıllarını geride bırakıp İran'a döndü. Bahtiyar ise 11 Şubat günü istifaya ederek devrimci güçlerin iktidarı ele geçişini hızlandırdı.

İran devrimi ne popüler veya akademik devrim tasavvuruna uyduğu için ve ne de silahlı isyanın hâkim devrimci repertuarına dayandığı için manidardır.[3] Bir yanda rejimin elindeki büyük askeri güce ve kontrolündeki yaygın iç güvenlik aparatına, diğer yandaysa bunların karşısında güçlü bir silahlı gerilla hareketinin yokluğuna bakınca Şahın devrilmesine yol açan ayaklanma beklenen birşey değildi. İran'da faaliyet gösteren iki silahlı gerilla örgütü, İslam'ın Fedaileri ve Halkın Mücahitleri Örgütü küçüktü ve devlete meydan okuyabilecek kadar etkili değildi. Üye sayıları en kalabalık zamanlarında üç yüzü geçmedi ve aralarına Şahın nam salmış iç güvenlik aparatı olan Milli İstihbarat ve Devlet Güvenlik Örgütü (SAVAK) ajanları sızmıştı. İktidarın el değiştirmesinden hemen önce Şaha bağlı askeri güçlerle rejime sırtını dönen askerler arasında çatışmalar yaşanmışsa da[4] Şah silahlı bir ayaklanmayla değil sıradan yurttaşların protestoları, gösteriler, grevler, boykotlar ve sivil itaatsizlik gibi başlıklar altında toplayabileceğimiz şiddetsiz eylem yöntemlerine başvurduğu silahlı bir ayaklanma ile yıkıldı. Dahası, Humeyni şiddetsiz bir disiplin anlayışını teşvik etti ve askerlerin düşman olarak değil kardeş olarak görülmesi konusunda ısrarcı oldu. Ordudan firar eden askerler kahraman gibi muamele

gördü ve kitlesel yürüyüşlerde omuzlar üzerinde taşıdı.

Genel olarak devrimler ve özellikle de İran Devrimi üzerine uzmanlaşmış bir sosyoloğun doğru olarak tespit ettiği üzere; "Bir yanda silahlı güçlerin süreç dışında kalmış olması, diğer yanda genel grev ve kitlesel, barışçıl gösteri stratejilerinin benimsenmesi hemen hiç kimsenin bir devrimin nasıl başarılı olacağı konusundaki kavrayışına uymuyordu" (Foran 1994, 162). Aynı biçimde, İran'da yaşanan [bu süreçten] önce sosyal bilimciler, silahlı ayaklanmayı içeren olayları devrim olarak niteliyorlardı. Ayrıca sosyal bilimciler tarafından devrim olarak sınıflandırılan olayların gelişiminde etkili olan şiddetsiz bileşenler genel olarak önemsiz ayrıntılar gibi sunulur, atlanır ya da unutulurken şiddete dayalı bileşenler çoğunlukla vurgulanır, hatta bazen yüceltilirdi.

Şahin devrilmesi ayrıca 1970'lerin sonlarından 1990'lara dek süreden ve "ikinci" ile "üçüncü" dünyada çoğunlukla askeri güç tekelini elinde bulunduran otoriter rejimlere, silahlıdan ziyade silahsız direniş yöntemleriyle meydan okuyan yurttaşlarca yükseltelen bir ayaklanma dalgasının ilk basamağı olması açısından da önemliydi (bkz. Tablo 1). Tarih boyunca düzensiz aralıklarla meydana gelen silahsız ayaklanmalar elbette yeni bir fenomen değil. Hatta geçmişte de silahsız ayaklanmaların dalgalar halinde yayıldığı görüldü. Örnek olarak ulusaşırı bir dalga olan 1848 devrimlerini ve başta Fransa olmak üzere birçok gelişmiş ülkede silahsız ayaklanmalar içeren 1968 dalgası sayılabilir. Şiddetsiz eylem yöntemlerinin az gelişmiş veya demokratik olmayan ülkelerde asli birer rol oynayabileceği düşünülmemiş, bu yöntemler daha ziyade tipik olarak politik açıdan gelişmiş ülkelerdeki politik ihtilaflarla ilişkilendirilmiştir. Demokratik olmayan ülkelerde silahsız yöntemlerle gerçekleşen rejim değişiklikleri, az gelişmiş veya demokratik olmayan bağlamlarda politik değişimin nasıl gerçekleşeceği konusundaki hâkim kavrayışa uymuyordu. İşte bu yüzden sosyal bilimciler 1978-79 İran olaylarına ve on yıl sonra Doğu Avrupa'da yaşananlara şaşırdılar.

İran'a ek olarak yirminci yüzyılın son çeyreğinde demokratik olmayan ülkelerde görülen silahsız ayaklanma dalgası şu örnekleri de kapsıyor: Bolivya'da 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında çıkan askeri cunta karşıtı ayaklanmalar, 1985'te Haiti'de Duvalier ve Sudan'da Nimeiry rejimlerine karşı gerçekleşen ayaklanmalar, 1986'da Filipinlerdeki "Halkın Gücü" hareketi, 1980'lerde Şili, Güney Afrika ve Güney Kore'deki demokrasi hareketleri, sonrasında 1989 ile 1993 arasında Bangladeş, Nepal, Mali, Madagaskar ve Tayland'daki demokrasi hareketleri, ardından 1997-98 Endonezya ve 1998-99 Nijerya demokrasi hareketleri. Komünist dünya da silahsız ayaklanmalarla altüst oldu. Süreç 1980'lerde Polonya'daki Dayanışma Hareketi ile başladı. 1989 ve 1991 arasında silahsız ayaklanmalar Doğu Almanya'dan Moğolistan'a kadar, Sovyet etki alanına dâhil olan çoğu Avrasyalı komünist rejime sirayet etti. Baltık devletlerinden Orta Asya'ya kadar yayılan bu olağandışı meydan okumalar Sovyetler Birliği'nin dağılmasına da katkı sağladı.[5] Aylar süren NATO bombardımanı Yugoslavya'daki Slobodan Milošević diktatörlüğünü yıkamazken, devrilmesine 2000 yılında gerçekleşen silahsız ayaklanma neden oldu. Yukarıda anılan tüm bu silahsız ayaklanmalar belirleyici politik dönüşümlere yol açıyorsa da başka ülkelerdeki benzer ihtilaflar bu sonuçları vermedi. 1980'lerde El Salvador,[6] Nijer, Filistin, Pakistan, Burma,[7] Tibet ve Çin'de baş gösteren silahsız ayaklanmalar vahşice bastırıldı. 1990'ların başından ortalarına dek Kenya ve Doğu Timor'da görülen silahsız ayaklanmalarda otoriter politik iklime ancak çok sınırlı ölçüde meydan okuyabildi.[8] Sonuçları farklı olsa da tüm bu meydan okumaların ortak paydası baskıcı ve demokratik olmayan rejimlere karşı ağırlıklı şiddetsiz eylem yöntemlerine bel bağlanmış olmalarıydı.

Tablo 1. İkinci ve Üçüncü Dünya'da gerçekleşen başlıca silahsız ayaklanmalar, 1978-2001

Ülke	Mücadelenin zirve yıl(lar)	Politik değişime doğrudan katkısı
İran	1978-79	+
Bolivya	1978-82	+
El Salvador	1979-81	-
Polonya	1980-89	+
Pakistan	1983	-
Filipinler	1983-86	+
Şili	1983-89	+
Güney Afrika	1983-90	+
Haiti	1985	+
Sudan	1985	+
Güney Kore	1987	+
Tibet	1987-89	-
Filistin (Batı Şeria ve Gazze)	1987-90	-
Burma	1988	-
Bulgaristan	1989	+
Çin	1989	-
Çekoslovakya	1989	+
Doğu Almanya	1989	+
Macaristan	1989	+
Kenya	1989	-
Bangladeş	1989-90	+
Moğolistan	1989-90	+
Mali	1989-92	+
Nepal	1990	+
Nijer	1991-92	-
Tayland	1991-92	+
Madagaskar	1991-93	+

Endonezya	1997-98	+
Nijerya	1998-99	+
Yugoslavya	2000	+
Filipinler	2001	+

Not: Tarihler yaklaşıkktir. Benzer tablolar için bkz. Godwin (2001a, 295) ve Zunes (1994).

Şiddetsiz eylem nedir? 1970'lerin sonlarında başlayıp 1990'lar boyunca devam eden bu küresel silahlı ayaklanma dalgasını besleyen etkenler nelerdir? Niye 1980'ler ve 1990'larda görülen bazı silahlı ayaklanmalar politik dönüşüme ve demokratikleşmeye katkıda bulunurken, diğerleri bulunmadı? İlk iki soru bu bölümde ele alınırken, üçüncü soru[9] sonraki bölümlerde işlenecek.

Şiddetsiz Eylem

Girişte de belirtildiği üzere politik ihtilaflar sıklıkla kurumsal sınırları ihlal eder ve şiddetsizden şiddetliye varan geçişken bir yöntem yelpazesini içerebilir. Ancak, politik ihtilaflara ilişkin ampirik vakalar sıklıkla belli çerçeveleri ihlal etse ve hem şiddetli, hem şiddetsiz eylem örnekleri içerse de ihtilaflara ilişkin dinamikler üzerinde strateji ve taktiğin rolünü daha iyi anlayabilmek için farklı direniş tipleri arasında kavramsal ayrımlara gitmek gerekir.

Şiddetsiz eylem nedir?

Tamlamanın işaret ettiği üzere şiddetsiz eylem şiddetsizdir, fiziksel şiddeti ya da insanlara yönelik fiziksel şiddet tehdidini içermez. Ayrıca etkindir, sosyal veya politik hedeflere yönelik kolektif bir arayış içinde geliştirilen eylemliliği ifade eder. Daha spesifik olarak ifade edilecek olursa; şiddetsiz eylem kolektif aktörler arasında iktidarın kullanımına ilişkin gerçekleşen ihtilaflı etkileşimlerde politik, ekonomik, sosyal, duygusal veya ahlaki baskı oluşturma yönündeki etkin süreçleri kapsar (McCarthy 1990, 1997; Sharp 1973, 1990, 1999). Şiddetsiz eylem kurumsal değildir, yani kurumsallaşmış politik kanallara ilişkin sınırların dışında işler. Ayrıca belirsizdir (indeterminate), yani çatışmanın sonucunu belirleyecek süreçler peşinen belirlenmemiştir (Bond 1994). Şiddetsiz eylem insanların 1) normlar, gelenekler, yasalar ya da buyrukların öngördüğü edimleri yerine getirmekten kaçınma tutumu, 2) normalde yapmadıkları, yapmaları kendilerinden gelenek ya da normlar çerçevesinde beklenmeyen veya yasalar, kurallar ya da talimatlarla yasaklanmış olan edimleri kasıtlı olarak gerçekleştirmeleri veya 3) kaçınma edimlerinin (acts of omission) ve yapma edimlerinin (acts of commission) bileşimi aracılığıyla ortaya çıkar (Sharp 1973). Şiddetsiz eylemi daha iyi anlayabilmek, kendisini katı bir şiddetli-şiddetsiz ikili karşıtlığının bir yarısı olarak okumaktansa şiddetli direniş ve kurumsal politiklardan farklı özellikler barındıran bir yöntemler repertuarı olarak görmekle mümkün olabilir (McCarthy 1990).

Şiddetsiz Eylem hakkındaki hatalı kavrayışlar

Şiddetsiz eylemin sosyobilimsel analizi, şiddetsiz eylemin ne olduğu, nasıl işlediği, ne zaman ve kim tarafından kullanıldığı konularındaki sayısız hatalı kavrayışla ketlenmiştir.[10] Şiddetle yüklü tarihsel olaylar özellikle vurgulanır hatta methodilken, şiddetsiz eylem tarihinin marjinalize edilmesi veya yanlış yorumlanmış olması bu hatalı kavrayışlara yol açan başlıca etkenlerden biridir. Şiddete başvuruyla mücadelelerle ilgili bolca tarihsel kaynak bulunabiliyorken şiddetsiz yürütülen mücadelelerle ilgili materyal çok daha sınırlıdır (bkz. Burrowed 1996, Sharp 1973, Wink 1992, bölüm 13). En yaygın hatalı kavrayışlardan ondokuzu aşağıda tartışılmaktadır.[11]

1. Şiddetsiz eylem, eylemsizlik değildir (ancak yerine getirilmesi beklenen bir eylemin reddini, yani kaçınma edimini içerebilir), teslimiyetçilik değildir, çatışmadan kaçınma değildir ve pasif direniş değildir. Aksine şiddetsiz eylem, karşıtlarla yaşanan çatışmaları doğrudan işleyip sonuçlandırmanın aracıdır ve eylemsizliğin, teslimiyetçiliğin ve pasifliğin açıkça reddidir (Sharp 1973). Şiddetsiz eylemden söz ederken pasif direniş terimi hatalı bir kavramsallaştırma. Şiddetsiz direnişin pasif ya da kaçınma bir yanı yoktur, çünkü karşıtlarla yaşanan çatışmaları etkin ve açıkça ortaya koymanın aracıdır. Mohandas Gandhi başta pasif direniş terimini kullandıysa da, sonradan bu terimi yersiz çağrışımlarından ötürü reddetmiştir. Aynı şekilde Martin Luther King Jr. da pasif direniş terimini reddetmiş ve şiddetsiz eylem kampanyalarını betimlemek için agresif, militan, yüzleşme ve zorlayıcı gibi sözcükler kullanmıştır. Keza sosyal bilimciler için de pasif direniş terimini terk edip yerine daha iyi oturan şiddetsiz eylem terimini kullanmaları yararlı olacaktır. Bu sadece basit bir semantik tercih değil, aksine şiddetsiz direnişin anlaşılması için benimsenmesi gereken önemli bir ayırımdır.
2. Şiddet içermeyen her şey şiddetsiz eylem addedilemez. Şiddetsiz eylem, risk içeren ve karşıt gruplar arasındaki ihtilaflı etkileşimler kapsamında şiddetsiz yoldan baskı kurmayı veya zorlamada bulunmayı hedefleyen spesifik eylemleri kapsar.
3. Şiddetsiz eylem devletçe onaylanmış politik etkinliklerle sınırlı değildir. Şiddetsiz eylem yasal veya yasadışı olabilir. Sivil itaatsizlik, yani kolektif bir sosyal veya politik amaçla yasanın kasıtlı olarak ihlal edilmesi, şiddetsiz eylemin temel bir türüdür.
4. Şiddetsiz eylem, dava açma, mektup gönderme, lobicilik, oy verme veya yasa çıkarma gibi düzenli ve kurumsallaşmış tekniklerden oluşmaz. [12] Her ne kadar kurumsal politik eylem yöntemleri sıklıkla şiddetsiz mücadelelere eşlik etse de şiddetsiz eylem kurumsal politikanın sınırları dışında meydana gelir. Düzenli ve kurumsallaşmış politik etkinlikler içinde yer alanların aksine, yetkililere yönelik doğrudan bir meydan okumayı da içerdiğinden şiddetsiz eylem içinde bulunanlar için her daim bir risk unsuru vardır. Dolayısıyla şiddetsiz eylem bağlamsaldır. Demokrasilerde rejim karşıtı posterler asmak riski düşük bir hareket ve düzen içi bir politik eylem biçimi olarak addedilirken, aynı etkinlik demokratik olmayan bir ülkede düzen dışı kabul edilir ve ciddi oranda risk içerir dolayısıyla bir şiddetsiz eylem yöntemi olarak görülür. Ha keza demokratik bir ülkede kurumsallaşmış emek ilişkileri çerçevesinde gerçekleşen grevler şiddetsiz eylem olarak görülmez çünkü kurumsallaşmıştır ve önceden belirlenmemiş değildir. Ancak demokratik bir ülkede gerçekleşen denetimsiz bir grev (wildcat strike)[13] ve demokratik olmayan ülkelerdeki çoğu grev kurumsal olmayan, belirsiz ve yüksek riskli özellikleri nedeniyle birer şiddetsiz eylem örneği sayılmalıdır.
5. Şiddetsiz eylem bir tür müzakere ya da uzlaşma yöntemi değildir. Şiddetsiz eylem aracılığıyla ortaya konan çatışkilara müzakere ve uzlaşmalar eşlik edebilir de etmeyebilir de, aynen şiddet eylemleri üzerinden işlenen çatışkilara eşlik edip edemeyecekleri gibi. Başka bir deyişle, şiddetsiz eylem bir çatışki üzerinde çalışma aracıdır ve çatışki çözümlenmeden ayrı ele alınmalıdır (Ackerman ve Kuegler 1994, 5).
6. Şiddetsiz eylem, politik değişimi gerçekleştirmek için ahlaki bir otoriteye, "utancın mobilizasyonu"na veya karşıtının görüşünü terk edip ikna olmasına bel bağlamak durumunda değildir. Karşıtın görüşlerinde bazen değişiklik görülse de şiddetsiz eylem genelde politik dönüşümü şiddetsiz zorlama yoluyla etkiler, yani karşıtın gücünün altını oyarak onu değişimi gerçekleştirmeye zorlar.[14] Elbette ahlaki baskı seferber edilebilir ancak politik ve ekonomik baskının yokluğunda bu unsurun tek başına değişime yol açma ihtimali zayıftır.
7. Şiddetsiz eylem içinde olanlar devletin şiddetle yanıt vermeyeceğini varsaymazlar. Hükümetlerden şiddet beklenir, özellikle de demokratik olmayan hükümetlerden. Hükümetlerin şiddetli tepkileri şiddetsiz eylemin başarısız olduğuna dair bir gösterge değildir. Aslında hükümetler, tam da şiddetsiz eylem iktidarlarına ciddi bir tehdit oluşturduğu için şiddete başvururlar. Şiddetsiz eylemi insanlar öldürüldüğü için yabana atanın, aynı nedenlerle silahlı direnişi anlamsız görmekten mantıksal açıdan farkı yoktur (Zunes 1999a, 130). Şiddetsiz mücadele, şiddetin ortaya çıkmayacağını güvencesini sağlamaz.
8. Bununla birlikte cefa çekmek, şiddetsiz direnişin asli bileşenlerinden değildir. Cefanın şiddetsiz direnişin esasına ilişkin olduğu görüşü, şiddetsiz eylemin bir tür pasif direniş olduğu ve değişimi karşıtın görüşlerini dönüştürerek elde etmeyi amaçladığı yönündeki hatalı varsayımı dayanıyor (Martin 1997). Şiddetsiz eylem içeren meydan okumalara soyunanlar, hükümetten şiddetli bir karşılık görmeyi hesaba katmalıdır ama aynı zamanda karşıtın şiddetli ile ortaya çıkacak etkiyi sınırlamaya dönük hazırlıklara da girişmelidir. Peter Ackerman ve Christopher Kruegler'in tabiriyle "tehlikenin yolundan çekilmeli, şiddet ajanlarının iğnesini sökmeli, silahları etkisiz hale getirmeli, insanları şiddetin olası en ağır sonuçlarına hazırlamalı ve şiddete kurban verilecek unsurların stratejik önemini azaltmalıdır" (Ackerman ve Kruegler 1994, 38). Yaygın kanının aksine şiddetsiz eylem, çektikleri cefanın karşıtları dönüştürmeye veya kamuoyunu davaya kazandıracağı umuduyla, baskı mekanizmasının aktörlerince fiziksel şiddet görmeyi kabul eden aktivistlerle bir tutulmayacak kadar derinliklidir.
9. Şiddetsiz eylem, ihtilafların aşılması için son çare olarak yani sadece şiddet araçları kullanılmadığında başvuru olan bir yöntem değildir. Silahların yokluğunda da şiddetsiz eyleme başvurulabileceği gibi şiddet içeren yöntemlerin yerine tercih etmek de mümkündür.
10. Şiddetsiz eylem, politik ihtilaflar karşısında geliştirilen "orta sınıf" ya da "burjuva" bir yaklaşım değildir. Şiddetsiz eyleme kölelerden üst

- sınıflara, her türlü kast ve sınıftan gruplar başvurabilir ve başvurmuştur (McCarthy ve Kruegler 1993). Ancak malum nedenlerle daha güçsüz olanlar yani iktidarı elinde tutanlara erişimi daha sınırlı olanlar, şiddetsiz eyleme daha sık başvuruyorlar.
11. Şiddetsiz eylemin kullanımı "ılımlı" ya da "reformist" hedefler gerçekleştirme çabasıyla sınırlı değildir. Şiddetsiz eyleme pekâlâ "radikal" hedefler güdülebilir. Örneğin Anders Corr, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde şiddetsiz eylemin toprak ve mesken mücadelelerindeki yoğun kullanımını belgelemiştir (Corr 1999). Özel mülkiyet ilişkilerine meydan okunmasını reformist, ılımlı ya da burjuva bir çaba olarak yorumlamak pek anlamlı olmayacaktır. Aynı şekilde feminist hareket de neredeyse tümüyle şiddet içermeyen yöntemlerle ataerkill toplumsal cinsiyet ilişkilerini köklü bir değişime uğratmıştır. Meydan okumalar militan, radikal ve şiddetsiz olabilir.
 12. Şiddetsiz eylem doğası gereği sebatkâr olmayı gerektirse de politik sonuçlar doğurmak konusunda şiddet içeren eylemlere nazaran yine doğası gereği daha ağır kaldığı doğru değildir (Shepard 2002). Nesiller boyu devrimcilere esin kaynağı olmuş silahlı ayaklanmaların başarılı olması on yıllar sürmüştür: Çin komünistleri yirmi yıldan fazla süren bir silahlı mücadelenin ardından 1949 yılında iktidara gelebildi ve Vietnamlılar da ulusal kurtuluş mücadelesini kazanana dek otuz yılı aşkın bir süre boyunca Fransız, Japon ve Amerikalı emperyalistlere karşı silahlı mücadele yürüttü. Benzer şekilde örneğin İspanya'da Euskadi Ta Akatasuna (ETA, Bask Vatani ve Özgürlük), Kuzey İrlanda'da İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) veya Sri Lanka'da Tamil Elam Kuruluş Kaplanları (LTEE) tarafından yürütülen sayısız terör kampanyası on yıllarca sürdürüldü halde başarıya ulaşamamıştır.[15] Diğer yandan Polonya'daki şiddetsiz Dayanışma Hareketi ortaya çıktığından on yıl sonra iktidara geldi ve Filipinlerde de Benigno Aquino'nun 1983'te suikaste kurban gitmesinden sadece otuz ay sonra Ferdinand Marcos "Halkın Gücü" hareketi tarafından devrildi. Filipinli komünistler 1969'dan beri Marcos'u silahlı yöntemlerle devirmeye çalışıyordu.
 13. Şiddetsiz eylemin ortaya çıkışı yapısal olarak belirlenmiş değildir. Sıkıntılara yanıt olarak geliştirilen belli stratejilerle politik bağlam arasında coğrafi ve dönemsel örtüşmeler açısından ampirik bağlar varsa da[16] adaletsiz ve baskıcı politik ilişkilere karşı mücadele etmek için kullanılan yöntemler politik bağlam tarafından belirlenmiyor. Tarihsel olarak şiddetli ihtilaflar tarafından belirlenen bağlamlar ve durumlarda öğrenme, yayma ve sosyal dönüşüm süreçleri şiddetsiz eylem uygulamalarıyla sonuçlanabilir. Örneğin toprak, ayrılıkçılık ya da özerklik gibi konulara odaklanan çatışmaların genelde şiddetli seyretmesi beklenir, ki tarihsel olarak da öyle olmuştur. Ancak bu tür çatışmalarda da şiddetsiz stratejilere artan oranda başvurulmaktadır. Kuşkusuz çatışmanın bağlamı ve odağı, direniş stratejileri üzerinde etkili oluyor ama tek belirleyeni olmuyor.
 14. Şiddetsiz eylemin ne denli etkili olacağını baskıcıların ideolojisi belirlemiyor. Sıklıkla şiddetsiz eylemin sadece demokrasilerde veya evrensel ilkelere saygılı "iyi huylu" baskıcılara karşı başarılı olabileceği iddia edilir. Baskıcıların dünya görüşü ihtilafın dinamiklerine etki edebilse de şiddetsiz eylem yöntemleriyle sürdürülen mücadelelerin sonucunu tek başlarına belirleyemezler.
 15. Aynı şekilde, şiddetsiz eylemin etkisi baskıcıların ne kadar ağır olduğuyla doğrudan ilintili değildir. Hatta son derece baskıcı bağlamlarda etkili olmuş ve tersine çoğulcu, demokratik yönetimler altında etkisiz kalmış şiddetsiz eylem kampanyaları olmuştur. Baskı elbette muhaliflerin örgütlenme, iletişim kurma, seferber etme ve kolektif olarak eyleme geçme olanaklarını sınırlayıp kolektif eylemlere katılımın risklerini arttırıyor. Ancak baskı, şiddetsiz eyleme dayalı mücadelelerin rotasına etki eden çok sayıdaki etkenden sadece biridir. Mücadelenin nasıl ilerleyeceği veya sonuçlanacağı konusunda tek belirleyen değildir.
 16. Demokratik olmayan ülkelerde şiddetsiz eylemlere kitlesel katılımın sağlanabilmesi açısından insanların zorlanması gerekli bir şart değildir. Demokratik olmayan bazı ülkelerde şiddetsiz eylem kampanyalarına kitlesel destek sağlamak için insanlar zorlandıysa da zorlama, kitlesel seferberliğin elzem özelliklerinden değildir. Zorlama, işbirliği yapmama kampanyalarının kendisinde bulunan bir özellik de değildir. Zora başvurulup vurulmayacağı daha ziyade toplum içinde yaygın olan konsensüs, kampanyanın ne kadar yaygın olarak bilindiği ve uygulanmakta olan işbirliği yapmama türü gibi bağlamsal etkenlere göre değişkenlik gösterebilir. Örneğin Güney Afrika'daki tüketici boykotlarına baktığımızda kampanyaların henüz yeterince duyurulmadığı dönemde veya politik sadakatin toplum içinde keskin bir şekilde ayrıştığı ortamda, boykotların hayata geçirilmesinde insanları zorlamanın bir etkisinin olma olasılığı daha yüksektir. Ancak toplum içinde dayanışmanın hâkim olduğu ve insanların tüketici boykotu ve süresi hakkında bilgilendiği ortamda zorlamaya başvurulmaya başlanırsa olasılığı daha azdır. Tüketici boykotlarına kitlesel mobilizasyonu sağlayabilmek için bazen zorlamaya başvurulmuş olsa da kira boykotlarına kitlesel katılım sağlamak için insanları zorlama yönündeki girişimlerin görülme olasılığı daha düşüktür (Seekings 2000, 179).
 17. Şiddetsiz eylem kampanyalarına katılım için eylemcilerin herhangi bir ideolojik, dini ya da metafizik inanca sahip olması gerekmiyor. Akademi içinde de rastlanan yaygın kabullerin aksine şiddetsiz eylemlere katılanlar nadiren pasifisttir. Şiddetsiz eylemlere katılanlar çeşitli dünya görüşlerine sahiptir, bunlardan biri de pasifizm olabilir ancak eylemciler arasındaki yaygın dünya görüşü pasifizm değildir. George Lakey'nin de kaydettiği gibi "çoğu pasifist şiddetsiz direnişe katılmaz ve şiddetsiz direnişe katılan çoğu insan pasifist değildir" (Lakey 1973, 57).
 18. Benzer şekilde, şiddetsiz eylemlere katılanlar belli tür yöntemler kullandıklarının farkında dahi olmayabilirler. ABD'li teolog Walter Wink 1986 yılında Güney Afrikalı Apartheid karşıtı hareketin katılımcılarıyla söyleşiler yaptı. Sonrasında şöyle yazdı: "Bizi en çok şaşırtan tarafı, birçok insanın şiddetsizlikle ilgili somut deneyimlerini nasıl adlandıracağını bilememesiydi" (Wink 1987, 4). Şiddetsiz eylem yöntemleri hakkındaki sorulara verilen yaygın yanıtlardan biri şuydu: "[Şiddetsiz eylem] elli yıl boyunca denedik ama işe yaramadı. 1960 Sharpeville [katliam] bize, geriye kalan tek yolun şiddet olduğunu kanıtladı" (Wink 1987, 4). Ancak Wink devlete meydan okumak için son iki yıl içinde kullandıkları en etkili yöntemleri tanımlamalarını istediğinde, ortaya kayda değer uzunlukta bir şiddetsiz eylem listesi çıktı: "grevler, iş yavaşlatmalar, oturma eylemleri, iş durdurmalar, işe gelmemeler; otobüs boykotları, tüketici boykotları, okul boykotları; cenaze yürüyüşleri, hükümetin görevlendirdiği memurlarla işbirliğinden kaçınma, kira ödememe; barışçıl gösteri yasaklarını ihlal; tiyatro, otel, plaj ve restoranlarda ırk ayrımı kurallarını ihlal ve siyahı polis ve askerlerin dışlanması. Muhtemelen bunların toplamı, tabanda uygulanmış şiddetsiz stratejilerin çeşitliliği bakımından insanlık tarihi boyunca tek bir mücadele içinde ortaya çıkmış en büyük kümeleşmeyi temsil ediyor! Yine de bu örgenciler ve siyah ya da beyaz olsun, görüştüğümüz diğer insanlar kullandıkları taktikleri şiddetsiz olarak tanımlayamadılar, hatta bu kavramı yabancılardılar" (Wink 1987, 4). Mesele, şiddetsiz eylem yöntemlerini kullananların bunları "şiddetsiz eylem yöntemleri" olarak görmeyebileceği. Kesinlikle bu yöntemleri başarıyla uygulamak için bir şiddetsizlik kuramına ya da şiddetsizlikle tanımlanmış ahlaki bir çerçeveye uymak zorunda da değiller. Dahası eylemciler mücadele yöntemlerini "şiddetsiz" olarak adlandırsa da adlandırmaya da bilim insanları şiddetsiz eylem tanımını işlevselleştirebilmeli ve şiddetli ile şiddetsiz eylem arasındaki farkların ayırılmasında olmalı. Sosyal bilimciler mutlaka şiddet retorikliği ile şiddetsiz eylemi birbirinden ayırabilmeli.
 19. Şiddetsiz eylem kampanyalarının başarılı olmak için karizmatik liderlere ihtiyacı yoktur. Şiddetsiz eyleme ilişkin popüler tasavvur sıklıkla şiddetsiz mücadelenin nasıl da Mohandas Gandhi veya Martin Luther King Jr. tarafından kitlesel kampanyalara dönüştürüldüğüne dair tasvirlerle beslenir. Oysa başarılı olmuş birçok şiddetsiz eylem kampanyasında lider veya liderler karizmatik değildi hatta bazı mücadelelerde belli bir liderden bile söz edilemez (Sharp 1999, 570)

[1] Makale, Kurt Schock'un Unarmed Insurrections, People Power Movements in Nondemocracies (Social Movements, Protest and Contention) (2004) adlı eserinden alıntılanmıştır.

[2] İran'da yaşananlara ilişkin bu kısa anlatım Shivers'ı (1980, 1997) temel alıyor.

[3] İran'daki silahsız ayaklanma "yeni bir yönetim koalisyonunun çoklu hükümraniği başlamadan mevcut yönetimden iktidarı devralınması" (Tilly 1993, 14) olarak tanımlanan devrimci bir sonuç doğurdu. Elbette Ayetullah yönetiminin yerini sağlamlaştırması ancak hatırı sayılır ölçüde uygulanmaya başlanan şiddet ve baskı ile gerçekleşti.

[4] Başka bazı silahsız ayaklanmalarda olduğu gibi, İran'da da ordu içinden kopmalar kitlesel şiddetsiz eylemlerin doğrudan sonucuydu. Bir başka deyişle; silahsız kitlesel ayaklanmalar olmasaydı, ordu içi isyanların çıkması pek olası değildi.

[5] Elbette 1989 Romanya Devrimi ve Çeçenistan'daki ayrılıkçı hareket gibi şiddete başvurulmuş istisnalar da vardı.

[6] El Salvador'daki silahsız ayaklanma, 1980 yılında kurulan Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional (FMLN) öncülüğündeki gerilla ayaklanmasıyla çakıştı.

[7] Ülke 1989'da Myanmar adını aldı. (ç.n.)

[8] Zunes (1994), 1978 ve 1994 yılları arasında Üçüncü Dünya'da ortaya çıkan yirmi bir büyük çaplı silahsız ayaklanma tespit ediyor. 1994'ten bu yana Üçüncü Dünya'da görülen silahsız ayaklanmalara 1997-98 yıllarında Endonezya'daki Suharto karşıtı ayaklanma, 1998-99'da Nijerya cuntasına karşı çıkan ayaklanmalar, 1999'da Endonezya işgaline karşı yükselen Doğu Timor direnişi ve 2001'de Filipinlerin Devlet aşkanı Estrada'yı yerinden eden silahsız ayaklanma sayılabilir.

[9] Bkz. Kurt Schock, Unarmed Insurrections, People Power Movements in Nondemocracies (Social Movements, Protest and Contention) (2004)

[10] Bu bölüm "Nonviolent Action and Its Misconceptions: Insights for Social Scientists," PS: Political Science and Politics (2003) başlıklı makalemi temel almaktadır.

[11] Ayrıca bkz. "Correcting Common Misconceptions about Nonviolent Action," Albert Einstein Institution (t.y.), Mahatma Gandhi and His Myths, Mark Shepard (2002), devamında Ackerman ile DuVall'in eserleri (2000), Ackerman ve Kruegler (1994), Martin (1997), Sharp (1973, 1990, 3. Bölüm, 1999), Zunes (1994, 1999a, 1999b), ve Zunes vd. (1999).

[12] Bu yöntemler elbette demokrasilerde kurumsallaşmıştır.

[13] Wildcat strike: Sendika yönetiminin kararı, desteği ve onayı olmaksızın gerçekleşen grev. (ç.n.)

[14] Şiddetsiz eylemin politik dönüşümü nasıl teşvik ettiği veya tetiklediği ile ilgili dört mekanizmanın tartışması için bkz. 2. bölüm.

[15] Bu gruplara "terörist" olarak atıfta bulunmak, asla hedeflerindeki devletlere destek verildiğini ya da bu devletlerin de terörizme başvurmadığı anlamına gelmez.

[16] Örneğin eşitsizlik ve şiddetli politik çatışkılara ilişkin çok kapsamlı literatür için bkz. Boswell ve Dixon (1990, 1993), Hibbs (1973), Jenkins ve Schock (1992), Lichbach (1989), Muller (1985), Muller ve Seligson (1987), Muller ve Weede (1990), Paige (1975) ve Schock (1996).

>> [ÇEVİRİLER sayfasına geri dön \(/ccedileviriler.html\)](#)

Adres: Kuloğlu Mah. Güllabici
Sokak No:16 Daire:2 (2.kat)
Cihangir / İstanbul - TÜRKİYE
Tel: (+90)212 244 12 69
E-mail: office@nvrc-sarm.org

ENGLISH

(<http://www.nvrc-sarm.org/index.html>)

